

УДК 1 (430) (09): 141.338, 19

ХРИСТИЯНСЬКИЙ СВІТОГЛЯД МАРТИНА ГАЙДЕГГЕРА ЯК БАЗИСНИЙ РАКУРС ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ФІЛОСОФІЇ МИСЛИТЕЛЯ

Курочка В.М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна,
Київ

Стаття присвячена пошуку точки зору, з позицій якої складна, на перший погляд, повна протиріч і поетики філософська спадщина М. Гайдеггера стала б доступною для розкриття смислів у площині осмисленого автором. Християнське бачення світу, закладене сімейним вихованням, вивченням теології, стало орієнтиром, «підземними поштовхами пульсуючи на шляху запитування» мислителя. Тому в статті підкреслюється, що прийняття до уваги бачення цілісності світу філософом як християнської системи координат іманентного та трансцендентного, історичною точкою відліку якої є ein Gott, уможлиблює інтерпретацію, суголосну мисленню автора.

Ключові слова: християнство, філософія Гайдеггера, точка зору, світогляд, інтерпретація.

Курочка В.М. Христианское мировоззрение Мартина Хайдеггера как базисный ракурс интерпретации философии мыслителя / Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

Статья посвящена поиску точки зрения, с позиций которой сложное, на первый взгляд, полное противоречий и поэтики философское наследие М. Хайдеггера стало бы более доступным в плоскости осмысленного автором. Христианское видение мира, заложенное семейным воспитанием, изучением теологии, стало ориентиром, «подземными толчками пульсируя на пути спрашивания» мыслителя. Поэтому в статье подчеркивается, что принятие во внимание видения целостности мира философом как христианской системы координат имманентного и трансцендентного, исторической точкой отсчета которой является ein Gott, дает возможность делать интерпретацию, созвучную мышлению автора.

Ключевые слова: христианство, философия Хайдеггера, точка зрения, мировоззрение, интерпретация.

Kurochka V.M. Martin Heidegger's Christian Worldview as a Basic Perspective of the Interpretation of the Thinker's Philosophy / Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

The article deals with finding the point of view from which perspective the difficult, at first glance, full of contradictions and poetics

Heidegger's philosophical heritage would be available to the disclosure of meanings in the author's reflections. The Christian vision of the world, founded by family education, theology studies, became a guide, «tremors pulsating towards questions» of the thinker. Therefore, the article emphasizes that taking into account the vision of the world's integrity as a Christian coordinate system of the immanent and the transcendent, which historical starting point is ein Gott, allows interpretation in unison with the author's thinking.

Keywords: Christianity, Heidegger's philosophy, point of view, worldview, interpretation.

Актуальність статті обумовлена тим, що великий німецький філософ Мартін Гайдеггер не почутий так, як це необхідно, не почута постановка питання про буття, що містить у собі безліч проблемних питань нинішнього стану суспільства і людини (наука, мислення, техніка, етика, гуманітарні науки та освіта, слово, яке в чисто поетичному існуванні зберігає вимір походження), не почуте його філософське вболівання за *Dasein* (буття людини), яке через забуття *Sein*, будучи повністю зосередженим на суцтвому, охоплене неавтентичним існуванням і бездомністю

На думку мислителя, причиною все більших проблем конкретної людини і суспільства є «забуття буття», оскільки філософія, культура і людина забувають основне-буття, мислення, забувають сам факт забуття і займаються вторинним, прагматичним.

Саме тому, приймаючи до уваги сучасні загрози для людства, суспільства і конкретної особистості, пошук точки зору, яка б уможливила розкриття закладених автором смислів є на сьогодні екзистенційно нагальним.

Мета статті полягає в аналізі християнського світогляду, що складає канву філософського мислення М. Гайдеггера і є базисним ракурсом інтерпретації філософії «баварського мага». Але, оскільки, філософський інтерес мислителя становить не переконання інших в істинності християнського бачення і не теологія, а привідкриття таємниці трансцендентного *Sein* спочатку через *Dasein*, а після повороту – через мову, - це бачення світу ним не акцентується, не пояснюється і не аргументується, залишаючись безумовною точкою бачення світу філософом і висхідною точкою сприйняття його філософської спадщини.

Думка про атеїстичний характер філософії М. Гайдеггера, започаткована Ж. Сартром є досить усталеною, хоча сам Гайдеггер «В листі про гуманізм» вказував на її неправомірність, спричинену неухважним читанням (непомічене навіть те, що виділене курсивом) і звичкою продумувати прочитане до половини. Але останнім часом помітною стає тенденція подолання сприйняття філософії мислителя

як атеїстичної або нігілістичної: питання про християнський світогляд філософії Гайдеггера, релігійну мотивованість мислення та аналітики *Dasein* в різних філософських аспектах опрацьовується в роботах І. Михайлова, А. Дахнія, С. Коначевої, В. Рамішвілі та інших філософів. Християнська парадигма, на нашу думку, необхідна для подолання незрозумілості гайдеггерівської філософії і подолання «забуття буття», про небезпеку якого попереджав автор.

Основний зміст статті. Філософська спадщина Мартіна Гайдеггера (понад 100 томів), викликає, як і сам автор, різні оцінки. Гайдеггером захоплюються, як захоплювалися свого часу студенти, з ночі займаючи місце в аудиторії, зачаровано вважаючи на лекціях, ніби до них промовляє сама філософія. Його досліджують, але з огляду на незвичність, масштаб і загадковість як самої філософії так і її викладу, яка у перекладному варіанті зазнає сутнісних втрат і стає нерідко нечитабельною, ці дослідження є «по суті слідством. Хто він був насправді? Чи не є він втіленням якоїсь темної сили чи небезпечної спокуси? Чи є він справжнім філософом? Чи не є він дзен-буддистом? Чи не є він нігілістом? Можливо, він пізній реакційний романтик? Можливо, він крипто-томіст, замаскований богослов?» [1, 9]. Слідства-дискусії тривають десятиліттями, з різною періодичністю здіймаючись викривальним сплеском, спричиненим не стільки філософією, а навколобіографічно зацентрованими фактами, як нещодавно в зв'язку з «Чорними зошитами». За наполегливим спрямуванням прожектора уваги філософської спільноти та суспільства до цих фактів, в апелюванні до гуманізму, густою вуаллю прикривається «недостатня уважність читання», звичка «продумувати до половини» [2, 213], небажання або нездатність як осмислювати запропоноване філософом так і приймати світоглядну позицію автора.

Гайдеггер належить до філософів, для яких простота і доступність викладу філософської концепції не є її перевагою, - можна згадати манеру представлення філософської думки Гегелем та відповідь французькому колезі на прохання пояснити більш зрозуміло, що його філософія не може бути викладена «а ні просто, а ні ясно, а ні французькою мовою».

В філософії мислителя знаходить своє продовження давньогрецька тенденція елітарності онтологічного знання та езотеричності філософського тексту, - езотеричності не в її сучасному розумінні, а езотеричності як закритого, внутрішнього знання філософської школи, як результату потужного онтологічного мислення, яке вимагає зустрічних зусиль для осмислення, в той час як «сьогоднішня світова спільнота впевнена, що мислення мислителів повинно бути такою мірою доступним для розуміння як читання газет» [3, 233].

Прийнявшись за читання і опинившись в незвичному філософському ландшафті, не знайшовши опорних для європейської філософії категорій суб'єкта, об'єкта, свідомості, пізнання; виявивши замість них досить екзотичні гайдеггерівські екзистенціали, етимологічні натяки замість звичних понять, те, що не розгортається в чітку картину в діапазоні певного філософського напрямку, і не в змозі таким чином скласти філософську компанію мислителю, пройти за ним в опорі на інтуїцію (і рацію) лісовою стежиною (Holzweg) до того забутого джерела (буття), яке живить видиме, - читачі (подібно езопівській лисиці), оголошують виноград зеленим.

Для подолання такого стану, на нашу думку, необхідно прийняти до уваги християнське світобачення автора, як результат атмосфери християнської благочесності, в якій пройшли дитинство та юність Гайдеггера і якою було закладено як цілісність бачення видимого та невидимого світу, так і повага божественного інкогніто.

Філософія завжди екзистенціальна, оскільки пов'язана з життям і досвідом автора, якими карбуються філософ як особистість, і його філософія як бачення світу. Думка Фіхте про зв'язок якостей характеру філософа і його здатності підняти до осмислення ідеалістичних цінностей, повною мірою стосується Гайдеггера в осмисленні ним трансцендентного *Sein*: «Те, яку філософію вибирає людина, залежить від того, яка це людина, адже філософська система – не мертвий предмет вжитку, який можна відкладати або брати по бажанню, в ній душа людини, яка володіє цією філософією. Кволий від природи або розслаблений духовним рабством, вченими розкошами або марнославством характер ніколи не возвиситься до ідеалізму»[4, 460].

Гайдеггер не може стати зрозумілим, якщо не переміститись у точку бачення світу філософом як нелінійної системи координат іманентного та трансцендентного, точкою відліку якої «*ein Gott*», який нас може врятувати». При всій, на перший погляд, зрозумілості, «*ein Gott*» не може бути перекладено просто як «*Бог*», оскільки в німецькій мові неозначений артикль *ein* акцентує факт невідомості, вказуючи на те, що відсутнє в нашому досвіді. Свого часу письменник і філософ Д. Мережковський підкреслював цю відсутність інверсією в назві книги «*Ісус Невідомий*», акцентуючи, як це зробить пізніше і Гайдеггер, саме означення-*невідомий*. Невідомість Бога для людського *Dasein* в площині іманентного спричинює той стан для конкретної людини і людства загалом, що потребує порятунку: надати який може тільки *ein Gott*, - невідоме священне із площини забутого трансцендентного.

Для Гайдеггера як людини християнського світогляду світ бачиться у цілісності видимого і невидимого, як філософ він опрацьовує відношення людини і метафізичного і його метою стає «не просто визнання метафізики, а подолання метафізичного розколу

реальності. ... Нова метафізика не може бути теорією потустороннього. Будь-яка метафізика, яка не об'єднує обидва світи є недолугою», пише В.Рашишвілі, наголошуючи в своєму дослідженні парадигму Христа філософії Мартіна Гайдеггера і постать Христа, як історичну зустріч трансцендентного та іманентного людського буття[5, 213].

Важливою передумовою адекватного трактування мислення Гайдеггера є світоглядна дотичність читача до християнського досвіду мислителя, певна світоглядна інтерференція автора і читача: помітити в філософії можна те, що знаходиться у власному досвіді і на що налаштована внутрішня оптика: «в мені, а не в писаннях Монтеня, знаходиться все те, що я в нього вчитую», пояснив свого часу Паскаль механізм сприйняття смислів прочитаного.

Для великого німецького філософа істинне бачення світу можливе з однієї, - християнської (біблійної) точки зору, з якої він мислить онтологічне, вказує на необхідність подолання метафізикою розриву між трансцендентним та іманентним: тому ця точка є необхідною для реципієнта у трактуванні філософсько-етимологічних пошуків мислителя.

З цієї точки зору те, що було спочатку недоступним для розуміння, вибудовується у доступний для філософського сприйняття образ: відбувається метаморфоза філософії Гайдеггера із незрозумілої, - в ту, що в продовженні традицій грецьких філософських шкіл, вчить жити «залишаючи перебіг думок в безіменному»[6, 108], замість жонглювати поняттями.

Потрібна для розуміння точка зору добре відома в образотворчому мистецтві: вона допомагає розшифрувати незрозумілий або скритий зміст візуальних ребусів, - анаморфозів, де лише в чітко визначеному ракурсі можна побачити певний предмет або взагалі всю композицію: при переміщенні в сторону все зникає. Таким прикладом є «Посли» А. Гольдбейна, а також картина «Ісус в гефсиманському саду» А. Куїнджі: на перший погляд повністю зчорніла від часу, - але коли глядач переміщається в потрібну точку зору, чорна завіса зникає і перед глядачем розгортається велична драма Гефсиманії.

В результаті отриманого в сім'ї і в школі християнського виховання, теологічних студій, - дійсність бачилась Гайдеггеру у взаємозв'язку емпіричного та глибинно онтологічного, відкритого у Писанні та власному досвіді причасності. Тому звернення Мартіна Гайдеггера як філософа до теми буття, як тієї справжньої трансцендентної реальності, де світить сонце, що поза печерою, є абсолютно закономірним в руслі становлення його духовного розвитку. Вчасно, в ранньому дитинстві отриманий внутрішній релігійний досвід у поєднанні з біблійним знанням «із невидимого

сталося все видиме», (Євр 11,3) підкріплене і відшліфоване теологічними студіями, склавши матричний світогляд, застерегли Гайдеггера від поверхневого філософського означення світу, абсолютизації розуму чи почуттів, вознесення їх до рангу ідола; застерегли від метафізичного ідеалізму, фетишованого в 20 столітті антропоцентризму (людина не господар, а «пастух буття»), задушливливого соліпсизму Ніцше, Сартра, Камю.

«Лиш той, хто був вкорінений в католицький світ, жив у ньому насправді, може певною мірою уявити ту необхідність, що підземними поштовхами пульсує на шляху мого сьогоднішнього запитування» [7, 4], вказує Гайдеггер на живий християнський досвід як камертон своєї філософії, що і став орієнтиром на непротореній стежині (Holzweg) мислення філософа. В листі до Карла Льовіта Гайдеггер називає себе «християнським теологом», як називав себе не раз, за спогадами Гадамера, і під час написання «Буття і часу».

«Без теологічного походження я ніколи б не вийшов на шлях мислення. Походження-це завжди майбутнє [6, 89],-підкреслює Гайдеггер теологічний початок направленості свого філософського мислення. Під час вивчення теології йому «особливо не давало спокою питання зв'язку між словом Святого Письма і теологічно-спекулятивною філософією» [6,89]. Слова І.Гете: «Я знав Біблію вздовж і впоперек, частинами і повністю. Біблія не викликала у мене жодного сумніву ні в чому. Я настільки зріднився душею з цією книгою, що не міг ніколи відхилитися від неї. Я був захищений від будь - якого глумління над Біблією, бо бачив їх нечесність. Викладені в ній факти, вчення, притчі і символи, - все справило на мене глибоке враження і тим чи іншим чином діяло на мене» [8, 735], - органічні у досвіді Гайдеггера, який всотував біблійні оповідання в дитинстві, вчив і знав Біблію як католик і теолог, знав молитви як звернення до живого невидимого, знав обряди як особистий досвід переживання історичних подій.

Християнську точку зору на світ - відкрите людині через Біблію істинне знання, яке височіє над суб'єктивними філософськими конструктами, «туманами піднімаються храми ваші, в туманах тануть», підкреслював Г. Гейне: «Я все життя бігав по всіх танцкласах філософії і ось тепер я опинився на тій же точці зору, на якій стоїть дядько Том, на точці зору Біблії і схиляю коліна поряд з цим чорношкірим богомольцем так же набожно і благовінно»[8, 735].

Звертаючи увагу «В листі про гуманізм» на необхідність уважного, вдумливого читання, Гайдеггер нагадує представлене в своїй праці «Про суть основи» (1929) і не зрозуміле тими, хто, читає поверхнево і не осмислює прочитане, наступне твердження: «Онтологічною інтерпретацією людського буття як *буття-в-світі* не виноситься ні позитивного, ні негативного рішення відносно його

можливого буття біля Бога. Але завдяки проясненню трансценденції вперше досягається *достатнє розуміння Dasein*, в опорі на яке тепер можна ставити питання про те, яким в онтологічному смислі є відношення *Dasein* до Бога». [2, 213].

Отже, визнання християнського світогляду Мартіна Гайдеггера, осмислення ним цілісності світу в християнській парадигмі, становить, на нашу думку, опорну точку сприйняття смислів в площині продуманого автором, що уможлиблює інтерпретацію складної, часто безпонятійної, поетичної і метафоричної гайдеггерівської філософії. Таким чином Гайдеггер шляхом філософсько-етимологічного пошуку показує характер відносин *Sein*, *Dasein*, *Seiende*. Інфінітив *Sein*: допредметне, праоснова (основа похідних форм); енергія, дія,- на що вказує характер дієслова, як сфера походження *Dasein*, яке сутнісно споріднене з *Sein* і належить обом світам: перебуваючи в іманентному (*da*), єдине серед суцього висунуте екзистенцією в вимір свого походження - трансцендентне *Sein*, в яке і повертається після завершення іманентного існування в просторі і часі (зникає *da*, завершується іманентне *буття-до-смерті*) і де може сказати: «Ось тепер я, нарешті, дома!»[9, 5]. Частина *da* в німецькій мові означає: 1) *ось, тут* – простір, 2) час; цю частку Гайдеггер влучно використовує для одночасного позначення простору і часу, адже фізичне існування людини відбувається у просторі і часі. Дієприкметник *Seiende* позначає суще, яке є похідним від *Sein* і акцентує темпоральні рамки суцього. Етимологічний і філософський характер цих слів, характер їх зв'язку губляться при перекладі, тому їх, на нашу думку, слід залишати без перекладу для уникнення етимологічно-конотаційних втрат.

Християнська парадигма філософського мислення Мартіна Гайдеггера, прояснює, зокрема, *Geworfenheit*, факт закинутості *Dasein* з невидимого в світ іманентного, не як його вибір, а як свого роду відрядження, яке завершиться поверненням в трансцендентну реальність походження.

Висновки. Для трактування філософської спадщини Мартіна Гайдеггера необхідно врахування християнської парадигми мислителя, як ракурсу адекватної інтерпретації його творів в площині смислів автора, для подолання «забуття буття», про небезпеку якого для кожного з нас і людства загалом попереджував великий німецький філософ.

Література:

1. Бибихин В.В. Дело Хайдеггера./ М. Хайдеггер. Время и бытие.- М.: Республика, 1993. с.447.
2. Хайдеггер М. Время и бытие/ М. Хайдеггер. Письмо о гуманизме.- М.: Республика, 1993. с.447.

3. Хайдеггер М. Что зовётся мышлением?/М.Хайдеггер.- Москва, Академический проект, 2010. с. 351.
4. Фихте И.Г. Первое введение в наукоучение . // Соч. в 2 т. Т. 1. Спб: Мифрид, 1993.- с. 460.
5. Рамишвили В.М. Парадигма Христа и онтология Хайдеггера // Человек: соотношение национального и общечеловеческого. Сб. материалов международного симпозиума (г. Зугдиди, Грузия, 19–20 мая 2004 г.) Выпуск 2 / Под ред. В.В. Парцвания. СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2004. С.212-224.
6. Гайдеггер М. Дорогою до мови / Из розмови про мову, Львів: 2007, с.230.
7. Heidegger M. Bd. 66 / M. Heidegger GA 66, F.-W. von Herrmann, 1997, 438 S.
8. Цитата по: Святитель Лука (Воино-Ясинецкий). Избранные творения./ Мысли великих писателей и философов о Библии и христианской морали.-Москва, Сибирская Благовонница, 2010, с.767.
9. Сысоев Д. Гражданин неба / Д. Сысоев,-Москва, 2012, с. 213.

References:

1. Bibikhin V.V. Delo Heideggera / Heidegger M. Vremja I Bytije Respublika, 1993. p. 447.
2. Heidegger M. Vremja I Bytije / M. Heidegger. Pisjmo ogumanizme.-M. Respublika, 1993. p. 447.
3. Heidegger M. Chto zovjotsja myshleniem? Heidegger.- Moskva, Akademicheskij projekt, 2010. p. 351.
4. Fikhte I.G. Pervoje vvedenije v naukochtenije.// Soch. V 2 t/ Spb: Minfrid, 1993.-p.460.
5. Ramishvili V.M. Paradigma Khrista I ontologoja Heideggera // Chelovek: Sootnoshenije nazionalnogo I obshchechlovecheskogo. Sb. Materialov mezhdunarodnogo simposiuma(g. Zugdidi, Gruzija, 19-20 maja 2004 g/) Vypusk 2. SPb, 2004. P. 212-224/
6. Heidegger M. Dorogoju do movy / Iz rozmovy pro movy, Lviv, 2007, p.230.
7. Heidegger M. Bd. 66 / M. Heidegger GA 66, F.-W. von Herrmann, 1997, p.438.
8. Cytata po: Cwjatitel Lyka (Voino-Yasineckij). Izbrannye tworenija / Mysli velikikh pisatelej I filosofov o Bibliji I khristianskoj morali.- Moskwa, 2010, p. 767.
9. Sysojev D. Grazhdanin neba / Sysojev D,-Moskwa, 2012, p.213.